

KLEMENSITS PÉTER

A laoszi politikai rendszer
fejlődése a 20-21. században

A LAOSZI POLITIKAI RENDSZER FEJLŐDÉSE A 20-21. SZÁZADBAN

KLEMENSITS PÉTER¹

Absztrakt

A világgazdaságban betöltött egyre jelentősebb szerepének köszönhetően Délkelet-Ázsiára napjainkban Európában is komoly figyelem irányul. Általánosságban azonban az olyan kisebb országok, mint a hétmillió lakossággal rendelkező Laosz iránt hazánkban is kevesebb az érdeklődés, pedig a térséggel való szorosabb gazdasági együttműködés megteremtésének fontos előfeltétele az alapvető történelmi, politikai és kulturális információk ismerete.

Jelen tanulmány arra vállalkozik, hogy bemutassa Laosz politikai rendszerének 20. és 21. századi fejlődését, melynek keretében a legfontosabb történelmi események mellett az alkotmányról, a kommunista rendszer működéséről, továbbá a 21. század eleji gazdasági, társadalmi és külpolitikai kihívásokról is képet kíván adni. Az áttekintés elsősorban a politikatudomány, a történelem és a nemzetközi kapcsolatok iránt érdeklődők számára szolgál hasznos információkkal, de a politikai és a gazdasági szféra szereplőinek is hasznára válhat.

Kulcsszavak: Délkelet-Ázsia, Laosz, politikai rendszerek, kommunizmus, alkotmányos rendszer

Abstract

Thanks to its growing role in the global economy, Southeast Asia is now attracting considerable attention in Europe. In general, however, there is less interest in smaller countries such as Laos, with its seven million inhabitants, although knowledge of basic historical, political, and cultural information is an important prerequisite for closer economic cooperation with the region.

This study aims to provide an overview of the evolution of the Lao political system in the 20th and 21st centuries, covering key historical events, the constitution, the functioning of the communist system, and the economic, social, and foreign policy challenges facing the country at the beginning of the 21st century. It will be of interest to those interested in political science, history, and international relations, as well as those working in the political and economic fields.

Keywords: Southeast Asia, Laos, political systems, communism, constitutional system

1. Bevezetés

A két és fél magyarországnyi méretű, hétmillió lakosságú Laosz Délkelet-Ázsia egyik legfejlettebb országa, s a térségben az egyetlen olyan állam, amely nem határos tengerrel. Laosz nagy részét hegyek borítják, területének csak 6%-a művelhető, ami a legalacsonyabb arány a Mekong-folyó régiójában. A lakosság 80%-a önellátó földműves (CIA, 2022). Az ország Mianmarral, Kínával, Vietnámmal, Kambodzsával és Thaifölddel határos. A soknemzetiségű szocialista köztársaság sokáig – az erőteljes vietnámi befolyást leszámítva – elszigetelten élt, az utóbbi két évtizedben azonban nyitott a külvilág felé, s gazdasága jelentősen nőtt. Egyike a világ kevés országának, amelyet kommunista párt irányít, politikai életét az állampártként funkcionáló Laoszi Népi Forradalmi Párt dominálja.

Ugyan az utóbbi időben a világgazdaság súlypontjának keletre tolódásával párhuzamosan Délkelet-Ázsia iránt Magyarországon is megnőtt az érdeklődés, a szakirodalomban meglehetősen keveset olvashatunk Laosz történelméről, a politikai rendszeréről, meghatározó politikusainak életéről, továbbá mindazon gazdasági, társadalmi és külpolitikai kihívásokról, amelyekkel az ország a 21. század elején néz szembe.

¹ Dr. Klemensits Péter Ph.D., Tudományos főmunkatárs, Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

2. Történeti áttekintés

2.1. Laosz története a 20. század közepéig

A tai népek családjához tartozó laók a thaiokkal² együtt a Kr. u. 10–11. században vándoroltak be Dél-Kínából az Indokínai-félsziget területére. Az első független lao államot Fa Ngum³ hozta létre 1353-ban, aki egyesítette a laoszi földeket, a khmer uralkodó segítségével elűzte nagyapját a trónról, meghonosította és államvallássá nyilvánította a buddhizmust, és Luang Prabangban megalapította a később Lan Xang Hom Khao („az Egymillió Elefánt és a Fehér Napernyő országa”) néven ismertté vált laoszi királyságot. Fia, Samsenthai király⁴ konszolidálta az „Lan Xang” hatalmát, és megszervezte az első népszámlálást. Sethatirat király 1560-ban Luang Prabangból áthelyezte a fővárost Vientiánba. „Lan Xang” rövid fénykorát a 16–17. században, Photisarat király⁵ uralkodása alatt élte. Ekkor Indokína egyik meghatározó jelentőségű politikai tényezője volt, az ismétlődő összecsapások Sziámmal, Vietnámmal és a burmai betörések azonban meggyengítették (Stuart-Fox, 1997, pp. 7-12.). A trónutódlásért folytatott belső harcok eredményeként az ország a 17. század végén három királyságra szakadt (Vientián, Champasak és Luang Prabang), amelyek hamarosan Thaiföld és Vietnám vazallusává váltak. Az 1800-as években a franciák kezdtek érdeklődni a terület iránt, és 1893-ban Laosz francia protektorátus lett. A második világháború éveiben a területet a Vichy-kormány igazgatta, japán felügyelet alatt, de az ország egy részét Thaiföld magához csatolta. 1945 márciusában az Indokínai-félszigetet megszálló japánok névlegesen függetlenséget adtak a lao területeknek, ez pedig hozzájárult a függetlenedési mozgalmak (Lao Issara vagy Szabad Laosz mozgalom) megerősödéséhez is. 1945 augusztusában Phetsarath Ratanavongsa herceg⁶ Luang Prabang központtal kinyilvánította az ország egyesítését és függetlenségét. 1945. október 12-én a Szabad Laosz mozgalom megalkotta az ország első alkotmányát, amely az 1932-es ideiglenes thai alkotmányt tekintette mintának. Az uralkodó, Sisavang Vong⁷ azonban a franciák visszatérését támogatta, akik miután kiszorították az országból a függetlenség híveit, 1946 áprilisában az egységes Laosz királyának ismerték el őt. Az általános férfi választójog alapján alkotmányozó gyűlési választásokat tartottak, az 1947. május 11-én kihirdetett alkotmány értelmében pedig az ország államformája alkotmányos

² A thai és a tai nem ugyanazt a csoportot jelöli, a tai egy nagyobb népcsoport, illetve nyelveik elnevezése, a thai ennek a nagyobb csoportnak egy kisebb része.

³ Fa Ngum (1316-1393). 1352-1372 között Laosz első uralkodója (Stuart-Fox, 2008, pp. 101-102).

⁴ Samsenthai (1357-1416). Nevének jelentése „háromszázezer adófizető”, Fa Ngum fia, 1372-1417 között Laosz második uralkodója (Stuart-Fox, 2008, pp. 288-289).

⁵ Photisarat (1501-1548). Lan Xang 1520-1548 között uralkodó, mélyen vallásos király, aki az animizmus és a bráhmánizmus háttérbe szorításával a buddhizmust részesíti előnyben az országban. Burma szövetségeseiként Ayutthaja ellen több háborúban is rész vesz (Stuart-Fox, 2008, pp. 256-257).

⁶ Phetsarath Ratanavongsa (1890-1959). Hercegi család leszármazottja, Laosz utolsó alkirály, 1919-1941 között a francia kormányzásban a külkapcsolatokért felelős. 1941-1945 során Luang Prabang miniszterelnöke, a modern Laosz egyik vezető politikusa. 1945-1946 folyamán a Szabad Laosz nemzetgyűlése államfőnek választja meg. Alkirályként (*uparaja*) létrehozta a laoszi konzultatív gyűlést, átszervezi a közszolgálatot és a buddhista szerzetességet (Stuart-Fox, 2008, pp. 252-253).

⁷ Sisavang Vong (1885-1959). 1904-1945 között Luang Prabang király, 1946-1959 között a független Laosz király. A francia uralom híve, a modern Laosz leghosszabb ideig uralkodó király (Stuart-Fox, 2008, pp. 305-306).

monarchia lett és autonómiát kapott a Francia Unión belül. Az 1947-es nemzetgyűlési választásokat követően (35 képviselőt választottak) Suvannarat herceg⁸ lett a miniszterelnök, kormánya az arisztokratikus elit tagjaiból állt (Stuart-Fox, 2019).

A politikai pártok szerveződése is ebben az időszakban kezdődött. A politizálás szinte csak az arisztokrácia kiváltsága volt, ezért nem meglepő, hogy az összes mozgalom élén egymással rokoni kapcsolatban álló hercegeket találunk, akik bár eltérő ideológia mentén, de rendelkeztek valamilyen jövőképpel az országot illetően. A Szabad Laosz mozgalom egyik vezetője Souvanna Phouma herceg⁹, aki a liberális eszméket képviselte, 1951-ben a Nemzeti Progresszív Párt (Phak Xat Kao Na) színeiben első alkalommal lett miniszterelnök, a későbbiek során pedig a nagyhatalmak és az egyes laoszi frakciók számára is ő képviselte a semlegességet és azt a középutat, amelynek eredményeként több koalíciós kormányzat miniszterelnöke is lett. A függetlenség híveinek másik tábora a kommunisták köréből került ki Souvanna Phouma féltestvére, Souphanouvong herceg¹⁰ vezetésével. A laoszi kommunisták a kezdetektől nagyon szoros kapcsolatban álltak a Ho Shi Minh vezetete vietnámi erővel (lényegében a laoszi kommunista mozgalom a vietnámiak hozták létre), akik jelentős támogatással és útmutatással szolgáltak a számukra. A kommunisták nagy mértékben támaszkodtak a kisebbségekre, ugyanakkor a vezetésben kizárólag lao és vietnámi nemzetiségűek kaptak helyet. A lakosság nagy része kevésbé volt fogékony a kommunista eszmék iránt, hiszen az országban ipari munkásság egyáltalán nem létezett, a buddhizmus osztatlanul uralkodó ideológia és életforma volt, a mezőgazdaságban pedig nem volt földkérdés, mivel a földek több mint 90%-a kisbirtokos parasztok kezében volt, akik rizstermesztéssel foglalkoztak. A föld tulajdonlásának problémája tehát nem merült fel élesen, a gyéren lakott területeken nem a föld, hanem a munkaerő hiánya és a szabad földek megművelésének szükségessége jelentette a fő gondot. A kommunisták 1950-ben hozták létre a Szabad Laosz Frontot (Neo Lao Issara), de a laoszi kommunista mozgalom a Pathet Lao, vagyis a Lao Haza néven vált ismertté. 1955-ben megalakult az önálló kom-

⁸ Suvannarath (1893-1960). 1947-1948 során Laosz harmadik miniszterelnöke. Bounkhong herceg fia, Phetsarath, Souvanna Phouma és Souphanouvong hercegek féltestvére (Stuart-Fox, 2008, pp. 324-325).

⁹ Souvanna Phouma (1901-1984). A laoszi király, Sisavang Vong unokatestvére. Párizsban és Grenoble-ban folytat mérnöki és építészeti tanulmányokat, 1931-től a francia gyarmati igazgatásban dolgozik. A második világháború után csatlakozik a Lao Issara mozgalomhoz, annak egyik vezetője, az ország függetlenségének híve. A semleges politikai irányzat vezetője, 1951-ben a Nemzeti Progresszív Párt (Phak Xat Kao Na) színeiben első alkalommal miniszterelnök. A polgárháborús időszakban semleges, kompromisszumra hajló politikája révén számos koalíciós kormány vezetője. Miniszterelnöki időszakai: 1951-1954, 1956-1958, 1960. augusztus – 1960 december, 1962-1975. A kommunista hatalomátvétel után a kormány tanácsadója, utolsó éveiben visszavonultan él (Stuart-Fox, 2008, pp. 322-324).

¹⁰ Souphanouvong (1909-1995). Hercegi család sarja, édesapja Luang Prabang utolsó alkirály. Féltestvérei Souvanna Phouma, Boun Oum és Phetsarath Ratanavongsa hercegek. Tanulmányait Franciaországban végzi, Párizsban szerez mérnöki diplomát. Hazatérve csatlakozik az indokínai kommunista mozgalomhoz, s a laoszi kommunista mozgalom vezetője lesz. 1950-ben a szervezet elnökeként összehívja a Pathet Lao első kongresszusát. A polgárháborús időszakban több alkalommal (1957, 1962, 1973) gazdasági, vagy tervezési miniszter a koalíciós nemzeti egységkormányokban, a konzultatív tanács elnöke. A kommunista hatalomátvétel után 1975-1991 között Laosz államfője, egyben a Laoszi Nemzetépítési Front (Neo Lao Xang Xat) elnöke, a Laoszi Népi Forradalmi Párt vezetőségének tagja. 1991-1995 között a párt Központi Bizottságának tanácsadója (Stuart-Fox, 2008, pp. 318-320).

munista párt is, Laoszi Néppárt néven (Phak Pasason Lao), Kaysone Phomvihane pártfőtitkár¹¹ vezetésével (Evans, 2002, pp. 93-128).

2.2. A politikai rendszer alakulása a függetlenségtől a 20. század végéig

1950 februárjában Laosz formális függetlenséget kapott, habár a külügy, hadügy, pénzügy területén továbbra is a francia ellenőrzés érvényesült. 1953-ban Franciaország megadta a teljes függetlenséget az országnak, amelyet az 1954-es genfi konferencia is rögzített. Az egységes Laosz korábban ebben a formában soha nem létezett, határait is a gyarmatosítók rajzolták meg, aminek következtében a lao nemzetiségűek nagyobb része a Mekong-folyó nyugati partjára, Thaiföldre került, miközben Laosz határain belül jelentős számú etnikai kisebbség maradt (Balogh, 2015, pp. 267-268).

A genfi megállapodás értelmében az volt a cél, hogy Laosz független, semleges ország legyen, élén egy koalíciós kormányzattal, amely az összes frakciót magába foglalja. Az ország sorsát azonban a helyi erőviszonyok változása, a nagyhatalmi rivalizálás és a vietnámi háború alakulása határozta meg. A franciák kivonulását követően a Pathet Lao egyre jelentősebb befolyásra tett szert (két északi tartomány, Sam Neua és Phongsaly állt az ellenőrzése alatt), miközben a konzervatív jobboldal már az Egyesült Államok támogatásában bízott, így a koalíciós kormányzás rendre meghiúsult. Az USA 1955-től kezdődően fejlesztési segélyeket kezdett folyósítani az országnak. Az 1955. decemberi választások után ismét Souvanna Phouma alakított kormányt, a kabinetben pedig a kommunistákkal való megegyezést követően Souphanouvong is helyet kapott. 1957 májusában módosították az alkotmányt, amelyből a Francia Unióra történő utalás már kimaradt, noha a Franciaországgal fennálló szoros kapcsolatokat belefoglalták. Az 1958-as szabad választásokon a Pathet Lao a nemzetgyűlésben a 21-ből 9 mandátumot szerzett. Souvanna Phouma azonban képtelen volt megoldani a politikai és gazdasági nehézségeket, ezért lemondott, így az USA támogatását bíró Phoui Sananikone¹² lett a kormányfő, aki felfüggesztette az alkotmányt, szükségállapotot vezetett be, és a kommunisták félreállítására törekedett. Az észak-vietnámi haderő – támogatva a Pathet Laót – egyre nagyobb területet vont ellenőrzése alá, amivel szemben a kormány – a nemzetgyűléstől kapott rendkívüli felhatalmazás ellenére – tehetetlen maradt. 1960-ban a jobboldali erők elégedetlenségét kifejezve katonai puccskísérletre került sor a Phoui-kabinet ellen, de a kompromisszumnak köszönhetően az új kormányban továbbra is az ő befolyása érvényesült. 1960-ban egy újabb katonai

11 Phomvihane, Kaysone (1920–1992). Kommunista politikus, megalapításától kezdve több mint másfél évtizedig a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság tényleges vezetője. Vietnámi származású, de laoszi állampolgár. Hanoiiban jogi egyetemre jár, de félbehagyja tanulmányait, és csatlakozik a franciákkal szembeni ellenálláshoz. A Pathet Lao tagja, Souphanouvong mellett a szervezet valódi vezetőjévé válik. 1949-ben megszervezi a Laoszi Népi Felszabadító Hadsereget, 1950-től a Lao Haza Ellenálló Kormányában védelmi miniszter. 1955–1992 között a Laoszi Népi Forradalmi Párt főtitkára, 1975–1991 között az ország miniszterelnöke, 1991–1992-ben Laosz elnöke. Mindvégig Vietnám-barát politikát képvisel, 1975-től haláláig az ország első számú tényleges vezetője (Stuart-Fox, 2008, pp. 148-151).

12 Phoui Sananikone (1903-1983). Laoszi politikus, 1950-1951-ben majd 1957-1958-ban Laosz miniszterelnöke. 1941-ben Houak-hong tartomány kormányzója, 1947-ben oktatási, egészségügyi és szociális jóléti miniszter, a nemzetgyűlés első elnöke. A Szabad Laosz egyik alapító tagja, jobboldali politikusként a kommunisták ellensége. 1963-1965 és 1968-1974 között a nemzetgyűlés elnöke. 1975-ben Franciaországba emigrál, távollétében halálra ítélik (Stuart-Fox, 2008, pp. 257-258).

puccs Kong Le ejtőernyős százados¹³ vezetésével a mérsékelt irányzatot képviselő Souvanna Phouma mellett lépett fel, aki ismét szövetségre lépett a Pathet Laóval. Az amerikaiak támogatását élvező jobboldali katonai körök ezt nem fogadták el, és katonai támadást intéztek a főváros, Vientián ellen. Souvanna Phouma Phnom Penh-ben keresett menedéket. A nagyhatalmak közvetítésével és garanciavállalása mellett 1962-ben Genfben konferenciát tartottak Laosz semlegességéről. 1962 júniusában újabb kompromisszum született, ezután Souvanna Phouma újra kormányt alakított, amelyben 11 semleges politikus mellett 4 jobboldali és 4 kommunista kapott szerepet. Észak-Vietnám számára azonban a Ho Shi Minh ösvény nyitva tartása mindennél fontosabb volt, egy független Laosz megteremtése pedig nem tűnt előnyösnek, miközben az USA igyekezett kiterjeszteni befolyását Laoszra is, katonai tanácsadók küldése és a királyi hadseregnek nyújtott támogatás révén, így a megállapodás nem lehetett hosszú életű. 1964 áprilisában egy jobboldali puccskísérlet véget vetett a koalíciónak, melynek következtében Souvanna Phouma ugyan hivatalban maradt, de a Pathet Lao távozott. A kommunista Laoszi Néppárt kongresszusa 1968-ban 12 pontos programot hirdetett, amelyben nemzeti egységkormány felállítását, szabad választásokat, a buddhizmus és a monarchia tiszteletét hangsúlyozta, miközben említést sem tett a szocialista célokról. 1968-ban a vietnámi erők mélyen benyomultak az országba, a kormánycsapatok vereségét követően pedig a hadsereget is feloszlatták. Az USA Laoszra is kiterjesztette a bombázásokat, főként a két északi tartományban és a Laosz területén keresztül húzódó Ho Shi Minh ösvény mentén (Evans, 2002, pp. 146-150).

Az 1973-as párizsi tárgyalásokon a vietnámi háború befejezése mellett Laosz jövőjéről is megegyezés született (Markham, 1973). Ennek értelmében Souvanna Phouma újra koalíciós kormányt alakított, amelybe mindkét oldal 12 minisztert delegálhatott. A nemzetgyűlés helyett pedig egy 42 tagú konzultatív tanácsot hoztak létre (amelybe mindkét oldal 16 jelöltet delegált, valamint még 10 semleges jelöltet), élén Souphanouvong herceggel, aki, mint elnök a kormányfővel azonos státuszra tett szert. A Pathet Lao a hadseregét azonban nem volt hajlandó integrálni, az általa megszállt területek feletti ellenőrzésről sem mondott le, és Észak-Vietnám sem vonta vissza haderejét, ezért hatalmi túlsúlyához nem férhetett kétség. Az amerikai visszavonulás következtében a jobboldal egyre kevesebb támogatáshoz jutott, veresége csak idő kérdése volt.

1974 májusában Souphanouvong meghirdette a 18 pontos Nemzeti Újjáépítés programját, amely ismét a szabad választások, a demokratikus jogok és a vallásszabadság tiszteletben tartását szorgalmazta, miközben már bevezette a sajtócenzúrát (Markham, 1974). 1975 januárjában pedig a gyűlekezési szabadságot is korlátozták. A nagyobb városokban tömegdemonstrációkat szervezve a baloldali erők a jobboldali és a semleges erők ellen szították a közhangulatot, és fokozatosan kiszorították őket a koalíciós kormányból. 1975 augusztusában a kommunista mozgalom átvette a hatalmat az ország felett, de Souvanna Phouma kormánya bízva az ígérekben nem tanúsított ellenállást. A koalíciós kormányzás az év végéig folytatódott.

13 Kong Le (1934-2014). Az 1960-as puccs idején a Királyi Lao Hadseregben ejtőernyős százados, később vezérőrnagy. A polgárháborúban a neutralista erők katonai erejének vezetője. 1966-ban emigrációba kényszerül (Stuart-Fox, 2008, pp. 167-168).

1975. december 2-án azonban kommunista nyomásra a király, Sisavang Vatthana¹⁴ lemondott a trónról, Souvanna Phouma pedig a miniszterelnökségről, majd a kommunisták kikiáltották a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaságot. (A királyt családjával együtt később átnevelő táborba zárták, ahol meghalt, halálának időpontja ismeretlen.) A Laoszi Néppárt nevét még 1972-ben Laoszi Népi Forradalmi Pártra (Phak Paxāxon Pativat Lao) változtatták, ami a továbbiakban az egyetlen legális politikai párt maradt az országban. Az 1947-es alkotmányt érvénytelenítették, az elkövetkező tizenhat évben pedig párthatározatokkal kormányoztak. A köztársasági elnök Souphanouvong lett, miközben a tényleges hatalmat birtokló pártfőtítkár, Kaysone Phomvihane a miniszterelnökséget vette át. A legfőbb döntéseket egy szűk belső kör, a pártfőtítkár Kaysone, a gazdaságért felelős Nouhak Phoumsavanh¹⁵, a tervezési miniszter Sali Vongkhamxao¹⁶ és a hadsereg parancsnoka, Khamtai Siphandon¹⁷ hozta. Souphanouvong és a propagandaminiszter Phoumi Vongvichit¹⁸ tagja volt a Politikai Bizottságnak, amely meghozta a fontosabb döntéseket, a nemzetgyűlés nevében pedig a Központi Bizottság gyakorolta a hatalmat (Evans, 2002, pp. 199-201).

Noha a kommunista párt az etnikai kisebbségek jelentős részét maga mellé állította, a hmong népcsoporttal szemben – ők a polgárháborúban a franciákat, majd az USA-t támogatták – kíméletlenül lépett fel, ezért a lao értelmiséghez és a jobboldalhoz tartozókhöz hasonlóan jelentős részük emigrált. A hmongok soraiból a CIA az 1960-as évek végén a baloldali erők ellen harcoló hadsereget toborzott Vang Pao tábornok¹⁹ vezetésével, amely Long Chen városban kiépített bázissal rendelkezett. 1975 után a hmongok jelentős része (kb. 200 ezer fő) az USA-ba vándorolt, ahol főleg Kalifornia és Minnesota államban telepedtek le. A hmong milíciák és a laoszi kormány konfliktusa csak az USA-ban élő Vang Pao 2007. évi halálával enyhült (Martin, 2011).

14 Sisavang Vatthana (1907-1978). 1959-1975 között Laosz utolsó uralkodója, 1951 október-november folyamán az ország hatodik miniszterelnöke (The Famous People).

15 Nouhak Phoumsavanh (1910-2008). Kommunista politikus, 1992-1998 között Laosz elnöke. A laoszi forradalmi mozgalom alapító tagja, 1950-ben a Lao Haza Ellenálló Kormányában pénzügyminiszternek nevezik ki. 1955-től a párt Központi Bizottságának, majd 1972-től a PB-nek a tagja. 1975-1982 során miniszterelnök-helyettes, 1975-től 1983-ig pénzügyminiszter, a pártfőtítkár mögött az ország második embere. 1989-1992 között a nemzetgyűlés elnöke, 1989-1991 között az új alkotmány kidolgozásáért felelős bizottság elnöke. 2001-től haláláig a Központi Bizottság Végrehajtó Bizottságának tanácsadója (Stuart-Fox, 2008, pp. 235-236).

16 Sali Vongkhamxao (1925-1991). Politikus, a Laoszi Népi Forradalmi Párt Központi Bizottságának tagja. 1982-1989 között az Állami tervezési Bizottság elnöke, 1982-1991 között Laosz miniszterelnök-helyettese. 1989-1991 során gazdasági, tervezési és pénzügyminiszter (Stuart-Fox, 2008, pp. 285-286).

17 Khamtai Siphandon (1924-). Katona, politikus. 1955-től a Laoszi Néppárt Központi Bizottságának a tagja. Tábornok, 1966-tól a Laoszi Népi Felszabadító Hadsereg főparancsnoka. 1975-1991 között miniszterelnök-helyettes, védelmi miniszter, 1991-1998 között miniszterelnök. 1998-tól 2006-ig az ország elnöke, 1992-2006 között a párt Központi Bizottságának elnöke. 2006-tól haláláig a Központi Bizottság Végrehajtó Bizottságának tanácsadója (Stuart-Fox, 2008, pp. 159-160).

18 Phoumi Vongvichit (1909-1994). Politikus. Iskoláit Laoszban és Franciaországban végzi, 1945-ben Houaphan kormányzója. Csatlakozik a Lao Issara mozgalomhoz majd a kommunista Pathet Lao vezetőségének tagja. Az összes koalíciós nemzeti egység-kormányban (1957, 1962, 1973) Souphanouvonggal együtt a baloldali erőket képviselve miniszteri (oktatási, kulturális, vallásügyi, valamint információs és propaganda) posztot tölt be. 1975-1991 között a Politikai Bizottság tagja, több miniszteri tárca birtokosa, miniszterelnök helyettes. 1986-1991 között Souphanouvong-ot helyettesítve Laosz ügyvivő elnöke. A laoszi vezetésben az egyetlen igazán értelmiségi ember (Stuart-Fox, 2008, pp. 259-260).

19 Vang Pao (1929-2011). Hmong származású laoszi katonatiszt. A Királyi Laoszi Hadsereg vezérőrnagya, a polgárháborúban a Titkos Hadsereg parancsnoka. 1975-ben emigrál, haláláig az Egyesült Államokban élő hmong közösség vezetője (Stuart-Fox, 2008, pp. 360-361).

A kommunista diktatúra kiépülése a népi demokráciákra jellemző módon ment végbe, azzal a különbséggel, hogy Laoszban a szocializmus felépítése lett a legfőbb cél, de a kapitalista fejlődési szakasz kihagyásával. Az államosítás és a kollektivizálás azonban nem hozta meg a várt gazdasági fellendülést, ezért az erőszakos szövetkezéssel már 1976-ban felhagytak. Az ország az 1980-as évek végéig a Szovjetunió és Vietnám támogatásától függött. 1977-ben Laosz és Vietnám 25 éves barátsági és együttműködési megállapodást kötött, amely a vietnámi haderő állomásozását (kb. 60 ezer fő) is lehetővé tette az országban. A politikai döntéseket alapvetően a vietnámi elvárásokhoz igazították, ugyanakkor a lao vezetők is felismerték, hogy alapvető gazdasági fordulatra van szükség, ezért 1986-ban bevezették az Új Gazdasági Mechanizmust, lényegében a kínai és a vietnámi gazdasági liberalizáció mintájára (Kaysone Deng Xiaoping példáját szándékozott követni) (Bourdet, 1992, pp. 537-540). Az 1990-es években már a piacgazdaság megteremtése és a külföldi befektetések támogatása lett a kormányzat legfőbb célja. A gazdasági nyitást azonban nem követte politikai liberalizáció. A Szovjetunió és a kelet-európai kommunista rendszerek bukását követően a pártvezetés még féltékenyebben őrizte hatalmát, semmiféle demokratikus nyitásra nem volt hajlandó.

A kommunista rendszer csupán keveset változott az évek során, a generációváltás a párt és a kormány vezetésében nem valósult meg. Bár az 1990-es években átmenetileg viszonylag fiatalabb politikusok kerültek hatalomra, a politikai berendezkedés a régi maradt. Souphanouvong 1991-ben visszavonult (majd 1995-ben meghalt), így Kaysone lett az elnök, de 1992-ben ő is elhunyt, ezért Nouhak Phoumsavanh követte őt. A párt élén Kaysonét Khamtai Siphandon váltotta, aki 1998–2006 között az ország elnöke is volt, és a tényleges hatalmat is ő birtokolta. 1991. augusztus 14-én elfogadták az ország alkotmányát, de a hatalomgyakorlás továbbra is a régi módon folytatódik, az ötvenként megrendezett nemzetgyűlési választásokon pedig csak a kommunista párt vehet részt, amely centralizált szervezete révén a helyi és az országos politika kizárólagos formálója.

Az ENSZ közgyűlése 2021-ben úgy határozott, hogy Laosz kikerül a legkevésbé fejlett országok (Least Developed Countries, LDC) kategóriájából és 2026-ra hivatalosan is a fejlődő országok sorába kerül (Latsamy, 2021). Ma már része a globalizált világnak, de politikai rendszere – Kínával és Vietnámmal szemben – még kevésbé nyitott a reformokra, gazdasági fejletlenségén pedig csak a természeti erőforrások környezettudatos kiaknázása és a további liberalizálást követően a külföldi befektetések növekedése segíthet.

3. Az alkotmányos berendezkedés

Miután Laosz tizenhat évig nem rendelkezett alaptörvénnyel – s polgári és büntetőtörvénykönyvvel sem – 1991. augusztus 14-én a Legfelsőbb Népi Gyűlés (későbbi nevén a Nemzetgyűlés) kihirdette az ország új alkotmányát, amelyet először 2003-ban, majd 2015-ben kiegészítésekkel láttak el. A dokumentumban megjelenik a hatalmi ágak szétválasztásának szándéka, hiszen a törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalomról külön rendelkezik. Alapvetően nem követi egyetlen kommunista ország alkotmányos modelljét sem, az egyedi vonások dominálnak. Rendelkezik az egyes kormányzati

szervek feladatairól, az állampolgárok jogairól és kötelezettségeiről, a közigazgatásról, a bírói rendszerről, ugyanakkor a hatalom korlátairól (fékek és ellensúlyok rendszeréről) keveset közöl. Rögzíti, hogy Laosz népi demokratikus állam, ahol a néphatalmat a Laoszi Népi Forradalmi Párt vezetésével, de a demokratikus centralizmus elvével összhangban gyakorolják, viszont a párt funkcióját és hatalmát nem definiálja. A gazdaságpolitikát illetően a gazdaság liberalizálása mellett foglal állást, a külpolitikában pedig a békés egymás mellett élés doktrínáját követi (Constitute, 2022).

A törvényhozó hatalmat az egykamarás Nemzetgyűlés (Sapha Heng Xat) gyakorolja, amelynek tagjait a 18. életévüket betöltött állampolgárok az általános titkos választójog alapján 5 évre választják. Minden 21. életévét betöltött személy választható. A Nemzetgyűlés felügyeli a végrehajtó és bírói hatalmat, többek között megválasztja az elnököt, az alelnököt, jóváhagyja a kormánytagok kinevezését, törvényeket hoz, módosíthatja az alkotmányt 2/3-os többséggel, háborút indíthat és békét köthet, valamint kegyelmet is gyakorolhat. A Nemzetgyűlés évente kétszer ülésezik, a köztes időszakban a tagjai közül választott Állandó Bizottság gyakorolja a hatalmat. A legutóbbi nemzetgyűlési választásokra 2021. február 21-én került sor, amikor a 164 képviselő közül 158 az állampárt jelöltjeként jutott a törvényhozásba, a többi 6 pedig függetlenként (Election Guide, 2021).

A végrehajtó hatalmat az elnök és a kormány képviseli. Az államfőt a Nemzetgyűlés választja 5 évre, 2/3-os többséggel. Az elnök a fegyveres erők főparancsnoka, kinevezi a miniszterelnököt és a kabinet tagjait, a tartományi kormányzókat és a polgármestereket, kihirdeti a törvényeket, elnöki dekrétumokat, rendkívüli állapotot vezethet be, és kegyelmet is gyakorolhat. A 2015-ös alkotmánykiegészítést követően viszont már csak két egymást követő ciklusban töltheti be a tisztséget. A jelenlegi államfő 2021. március 21-től Thongloun Sisoulith.²⁰

A kormány a miniszterelnökből, annak helyettesiből, a miniszterekből és a minisztériumokkal azonos szintet jelentő bizottságok vezetőiből áll. A kabinet tagjait az államfő nevezi ki 5 évre. A miniszterelnök nevezi ki a miniszterhelyetteseket, a miniszteri szintű bizottságok helyettes vezetőit, a kormányhivatalok vezetőit, a kormányzóhelyetteseket és a városi elöljáró-helyetteseket is. A jelenlegi kormányfő Phankham Viphavanh²¹ korábbi alelnök, aki 2021. február 22-én lépett hivatalba.

A Népi Legfelsőbb Bíróság a legmagasabb bírói fórum, ahova a tartományi, városi, kerületi és katonai bíróságoktól is fellebbezést lehet benyújtani. Az elnökét a Nemzetgyűlés választja meg, alelnökét pedig az államfő jelöli ki. A Népi Legfelsőbb Bíróság bíráit a Nemzetgyűlés Állandó Bizottsága nevezi ki, a Népi Legfelsőbb Bíróság elnökének javaslatára (Aristotle et al., 2019).

Az alkotmány az ország közigazgatási rendszerét is meghatározza. Ennek értelmében háromszintű a közigazgatás: tartományi, kerületi és falusi. Laosz 17 tartományra (*kboueng*) oszlik, nem számítva a

²⁰ Thongloun Sisoulith (1945-). Tanár, politikus. Tanulmányait Laoszban és a Szovjetunióban végzi. 1987-1992 között külügyminiszter helyettes, 1993-1997 között munkaügyi és szociális miniszter. 2001-2016 során miniszterelnök helyettes, 2006-2016 között külügyminiszter. 2016-2021 között Laosz miniszterelnöke, 2021-től az ország államfője, egyben a Laoszi Népi Forradalmi Párt főtitkára (WEF).

²¹ Phankham Viphavanh (1951-). Politikus. Tanulmányait Laoszban és a Szovjetunióban végzi. 2010-2014 között oktatási és sportminiszter, 2014-től 2016-ig miniszterelnök-helyettes. 2016-2021 között Laosz alelnöke, 2021-től miniszterelnöke (Embassy of Japan, 2019).

fővárost Vientiánt, amely speciális közigazgatási egységet, prefektúrát képez. A tartományokon belül léteznek a kerületek (*muang*), azokon belül pedig a falvak (*baan*). A gyakorlatban számos esetben a falvakat körzetekbe (*khét*) vonták össze. A tartományok és a városok élén állnak a kormányzók, a kerületek élén pedig a kerületi elöljárók. A 2015-ös alkotmánykiegészítés után tartományi gyűlések (tartományi szintű népképviselői szervek) létrehozására is megnyílt a lehetőség, melyek a tartományi parlamentek szerepét töltik be, többek között megválasztják a kormányzót és jóváhagyják a helyi költségvetést (Constitute, 2022).

Az alkotmánymódosítás Laosz fejlődését helyezi előtérbe, a fenntartható fejlődés biztosítása és a humán erőforrás fejlesztésével összhangban. Az alaptörvény a vallásszabadságot és az etnikumok egyenlő jogállását is megerősíti.

4. A Laoszi Népi Forradalmi Párt

Mivel a laoszi a marxista-leninista típusú autoriter politikai rendszerek közé tartozik, a politikai döntéshozatal nem az alkotmányban megszabott keretek között történik – a hatalmi ágak szétválasztásáról sincs szó –, hanem az állampárt bürokratikus rendszerében, így a tényleges hatalmat a pártvezetés gyakorolja.

A Laoszi Népi Forradalmi Párt gyökerei az 1930-ban Ho Shi Minh által alapított Indokínai Kommunista Pártig vezethetők vissza, ennek laoszi ága 1936-ban jött létre. A vietnámiak által dominált Indokínai Kommunista Párt 1951-ben nemzeti alapon három utódpartra oszlott, az így létrejött Laoszi Néppárt 1955-ben tartotta első kongresszusát, s 1972-ben vette fel a Laoszi Népi Forradalmi Párt nevet. A párt 1975-ig titokban tevékenykedett, a nyilvános aktivitást a Pathet Lao és egyéb frontszervezetek végezték. A Pathet Lao győzelmével 1975-ben a – továbbra is erőteljes vietnámi ellenőrzés alatt álló – Laoszi Népi Forradalmi Párt vált az állampárttá, s a hatalmat azóta sem engedte ki a kezéből. 1955-től 1992-ig a párt vezetője Kaysone Phomvihán volt, 1991-ig pártfőtitkárként, az utolsó egy évben pártelnökként. Az 1991-es alkotmány a pártot a laoszi politikai rendszer „vezető magjaként” definiálja, más párt az országban nem működhet (Constitution, 1991).

A párt ötévente megtartott kongresszusán választják meg a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság tagjait (az addig befolyásos Titkárságot 1991-ben megszüntették). 2021. január 15-én a 11. pártkongresszuson Thongloun Sisoulith-ot választották meg pártfőtitkárnak. 1991 után 25 évig pártelnököt választottak, de most újra a pártfőtitkár lett a hatalom legfőbb birtokosa. Elméletileg a 2021-ban megválasztott 11. Központi Bizottság a párt legfontosabb döntéshozó szerve – ez jelenleg 71 állandó és 10 póttagból áll –, de valójában a Központi Bizottság Politikai Bizottsága (PB) körében születnek meg a döntések. A PB jelenleg 13 tagú, élén a pártfőtitkárral (Xinhua, 2021a).

A tartományokban a tényleges hatalmat a tartományi pártbizottság, illetve az ezt vezető párttitkár gyakorolja, az ez alatt egy szinttel lévő kerületek meghatározó szereplői is a pártbizottságok és párttitkárok. A legalsó szinteken (falvak) azonban viszonylag kevés pártszerv működik. A párt elvileg az egész laoszi népet képviseli, de a gyakorlatban a vezetők túlnyomó többsége az alacsonyan fekvő

területek lao nemzetiségű lakosai közül kerül ki, a hegyvidéki kisebbségeknek magas szinten alig akad képviselőjük.

A párt működésének sajátossága a titkosság. A hatalomátvétel előtt a szervezet illegálisan tevékenykedett, s a párttagok, sőt a pártvezetők kilétét a kormányra kerülés után sem hozták nyilvánosságra egy jó darabig. A zárt működés az 1980-as évek végétől kezdett oldódni, de a döntéshozatal ma is átláthatatlan, a felső szerveken belüli folyamatokról, esetleges vitákról alig tudunk valamit. Kifelé a különböző testületek a teljes egység és a kollektív döntések látszatát keltik. Külső megfigyelők igyekeznek különböző frakciókat és ellentéteket azonosítani a pártvezetésen belül – ilyen például a reformerek és keményvonalasok, a Kína-pártiak és Vietnám-barátok, az északiak és a déliek közötti állítólagos megosztottság –, de mindeddig nincs bizonyíték arra, hogy a fontos ügyekben komoly nézetkülönbségek lennének. A párt kifejezetten egységesnek, stabilnak és a változásokhoz jól alkalmazkodónak tűnik.

Ideológiáját tekintve a párt marxista-leninista alapokon áll, s vietnámi és szovjet eszmei háttérrel rendelkezik. A párt vezetői hatalomra kerülésüket „nemzeti demokratikus forradalomként” értelmezték. A „nemzeti” arra utalt, hogy megszabadultak a francia gyarmatosítóktól és az amerikai imperialistáktól; a „demokratikus” arra, hogy megdöntötték a reakciósook, burzsoák, militaristák stb. uralmát. A cél az „új szocialista társadalom és az új szocialista ember” megteremtése volt, ennek érdekében megkezdték a kollektivizálást, illetve a lakosság megfigyelését és átnevelését. Az 1980-as években azonban gazdasági reformok kezdődtek, s az 1990-es évektől az ideológia teljesen háttérbe szorult. A Laoszi Népi Forradalmi Párt az utóbbi két-három évtizedben a kínai és vietnámi példát igyekszik követni, amennyiben az egypártrendszer és a szoros politikai kontrollt fenntartva a gazdaság piaci átalakítására törekszik.

5. Vitás kérdések és politikai problémák

Laosban a szólás- és gyülekezési szabadságot erőteljesen korlátozzák, a sajtó nem szabad, így a demokratikus államokhoz hasonló közéleti viták a nyilvánosságban nem folynak. Ugyanakkor a városi középosztály aktív internetfelhasználó, a közösségi hálózatok hozzáférhetőek, a határok porózusak, jelentős a külföldön élő laoszi kommuna, továbbá emigráns királyi kormány is működik Párizsban, így a főbb politikai jellegű problémák ismertek.

Sok kritikára ad okot az emberi jogok helyzete. Az alapvető emberi és állampolgári jogokat biztosítja ugyan az alkotmány, de a kormányzat nem tartja őket tiszteletben, az aktivistákat és a rendszer nyilvános bírálóit gyakran bebörtönzik, eltüntetik. Gyakorik a kínzásokról, katonák erőszakoskodásairól, embertelen börtönkörülményekről szóló hírek (Laos 2020 Human Rights Report).

Az alkotmány elvileg biztosítja a nemzetiségek egyenlőségét, de egyes kisebbségeket rengeteg sérelem ér a lao többség, illetve a kormány részéről. A legtöbb üldöztetésben a hmong etnikumnak volt része, amelynek tagjai annak idején fegyveresen is harcoltak a Pathet Lao ellen, s amelynek ma is vannak konfliktusai a kormánnyal (Pitchford, 2021).

A laoszi gazdaság az utóbbi két évtizedben évi 7–8%-kal növekedett, de mivel a bázis rendkívül alacsony volt, az ország még mindig a legszegényebbek közé tartozik Délkelet-Ázsiában. Az átlagos életszínvonal emelkedett, de a piaci reformok számos új problémához vezettek: jelentősen nőttek a társadalmi különbségek, kialakult egy újjgazdag vállalkozói osztály, sok szektorban egyfajta rablókapitalizmus uralkodik. Az államháztartás stabilitásával gondok vannak, az adóbeszedés alacsony hatékonyságú, az állami alkalmazottak rendszeresen késve kapják meg a fizetésüket, magas az infláció. Az ország 2019-ben még 5,2%-os GDP növekedést könyvelhetett el, miközben 2010 és 2018 között az export tekintetében, az összetett éves növekedési rátát figyelembe véve Vietnám mögött a második legmagasabb eredményt produkálta a régióban (Seno-Alday, 2021). A koronavírus járvány azonban komoly károkat okozott a gazdaságban, jelentősen csökkentve a lakosság életszínvonalát.²² Bár a korlátozásokat nagyrészt 2022 tavaszán feloldotta a kormány, a lassú talpraállást ma főként az orosz-ukrán háború következményei hátráltatják (The World Bank, 2022). Emellett a magas külső adósságállomány és az alacsony devizatartalékok a laoszi fizetőeszköz, a kip gyors leértékelődését eredményezték, ami az importált áruk árát is felhajtotta. Az üzemanyaghiány, az emelkedő élelmiszerárak miatt a politikai vezetést is egyre több kritika éri, amely képtelen gátat szabni a korrupciónak, miközben a külföldi adósságállomány elérte az 1,4 milliárd dollárt (Hunt, 2022).

A külvilág is aggodalommal figyeli a Laoszban folyó környezetpusztítást, amelyet hol az állam, hol az állami hivatalnokokkal összefonódó belföldi vagy külföldi vállalkozók végeznek. Óriási üzlet a fakitermelés, amely azonban veszélyezteti az ökoszisztémát és sok ember élőhelyét, szerencsére az utóbbi időben a kormányzat igyekszik korlátozni ezen tevékenységet (SNRD, 2019). Hasonló gondokat okoznak a bányák, amelyeknek működtetői a lehető legkevesebbet költik a környezet megóvására. Számos külföldi bíráló ér a gátépítési projekteket: a kormányzat célkitűzése, hogy az ország „Ázsia akkumulátora” legyen, ezért a Mekongon kilenc, mellékfolyóin több száz vízerőmű építését vették tervbe, illetve több építkezés már meg is kezdődött (Strangio, 2022a). A gátak miatt azonban rengeteg embert ki kell telepíteni, a halak vándorlása ellehetetlenül – veszélyeztetve az egész Mekong-övezetben rendkívüli fontosságú halászatot –, a hordalék lerakódik a gátaknál, így nem termékenyíti meg a folyó mentén lejjebb fekvő területeket. Ez nemzetközi konfliktusokat is okoz Laosz és a folyó alsó folyásánál fekvő országok között.

A nagy állami és magánberuházások, bányanyitások, fakitermelési koncessziók, földkisajátítások stb. kapcsán sok a korrupciós ügy és a visszaélés, ez a rendszer legitimitását is gyengíti. A nagy nemzetközi szervezetek a korrupcióellenes állami intézkedések ellenére Laoszt a világ legkorruptabb országai közé sorolják. Szintén hírhedt az ország a súlyos droghelyzet miatt: termelőként is (határvidéke része az „aranyháromszögnek”, a világ második legnagyobb ópiumtermelő területének), tranzitútvonalként is (sok kínai és mianmari metamfetamin-szállítmány itt halad át), és fogyasztóként is. Emellett az emberkereskedelem és a veszélyeztetett állatfajok csempészésének is melegágya a régió (Strangio, 2022b). Sok minden utal a kábítószer-kereskedők és az állami szervek összejárására, a központi kormányzat nagy kábítószer-ellenes kampányai részben saját korrupciós hivatalnokai ellen irányulnak.

²² Laoszban 2022 júliusáig 210.638 esetet regisztráltak, a halálos áldozatok száma 757 volt. (Worldometers, 2022)

Laosz számára az ország külkapcsolatai is sok dilemmát okoznak. A Laoszi Népi Forradalmi Párt vietnámi támogatású és irányultságú szervezetként került hatalomra, az országban sokáig vietnámi katonák állomásoztak, s csak akkor lazult az ország függése Hanoitól, amikor az a kelet-európai szocialista rendszerek összeomlásakor befelé fordult és visszavonta csapatait. A vietnámi befolyás még mindig erős – az emigráns ellenzék ma is a vietnámiak bábjának tartja a vientiáni vezetőket –, az utóbbi években azonban a kínai jelenlét is fokozódik, egyre több a nagy kínai beruházás és a kínai áru. Laosz láthatóan próbál egyensúlyozni Kína és Vietnám között (Sims, 2021). Az ország mozgásterét növelte, hogy 1997-ben belépett az ASEAN-ba, 2012-ben pedig a WTO-ba, ami lehetővé teszi kapcsolatai diverzifikálását. Ugyanakkor a laoszi adósságállomány 47%-át Kína birtokolja, miközben Peking számára Laosz stratégiai jelentőséggel bír. A laoszi kormányzat az infrastruktúra-fejlesztés szükségességével is tisztában van, ezért szívesen részt vállal Kína „Övezet és út” kezdeményezésében. Az egyik legfontosabb projekt a közelmúltban a két ország közötti vasúti pálya kiépítése volt (Boten-Vientiane vasút), ami jelenleg a leghosszabb Kínán kívüli vasútvonal Ázsiában és 2021 decemberében kezdte meg működését (Xinhua, 2021b).²³

6. Konklúzió

Laosz egyike a Föld azon kevés országának, ahol ma is a kommunista párt van hatalmon, vagyis a vezetés – az alkotmányban foglaltak ellenére – Laoszi Népi Forradalmi Párt kezében összpontosul. Amint láttuk, az egykori francia gyarmat a második világháborút követően hosszú polgárháborúnak nézett elébe, így a politikai rendszer csupán 1975-ben a kommunista erők győzelmével szilárdult meg. Az 1980-as évektől Laosz, Kínához és Vietnámhoz hasonlóan jelentős gazdasági reformokat hajtott végre, de a rezsim működése csupán keveset változott. Összességében a problémák ellenére a rendszer stabil, szervezett belső ellenzék nemigen létezik, s a gazdasági fejlődés jelentős legitimitást biztosított az állampártnak. A vezetés az esetleges belső konfliktusait mindaddig sikeresen elrejtette, a nemzedékváltások látható konfliktusok nélkül rendben lezajlottak, a változásokhoz a döntéshozók megfelelően alkalmazkodni tudtak, a nehézségeket a kezelhetőség határain belül tartották. A regionális és globális rendszerbe való integráció és a sikeres ASEAN-elnökségek (2004, 2016) a rendszer nemzetközi legitimitációját is megerősítették. Mindezek ellenére a gazdasági problémák 2022 tavaszán jelentős kihívás elé állítják a vezetőket, melyek kezelése a politikailag vitás kérdésekkel egyetemben hosszú távon is befolyásolni fogják az állampárt és az ország jövőjét.

²³ A projekt egy 414 kilométeres vasúti szakaszt jelölt, amely a Laosz északi részén található Boten kínai határvárostól egészen Vientiane-ig vezet, a 198 kilométer hosszan alagutakkal és 62 kilométeres szakaszon pedig hidakkal tagolt vonalon 160 km/h sebességgel lehet haladni. A projekt 2016-ban kezdődött, és 2021 végére fejeződött be. A BRI részeként 2020 végén elkészült 110 km hosszú Vientiane-Vangvieng gyorsforgalmi út – amely része a Vientiane-Boten között épülő közútnak – szintén jelentős mértékben javítja a közlekedési feltételeket.

Felhasznált Irodalom

- Balogh A. (2015). *Bevezetés Délkelet-Ázsia történelmébe*. ELTE-Eötvös.
- Bourdet, Y. (1992). Macroeconomic stabilisation under transition in Laos. *Communist Economies and Economic Transformation*, 4(4), 537-555.
- CIA. (2022, július 12). *CIA – The World Factbook – Laos*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/laos/#geography>
- Constituteproject.org (2022, április 27). *Lao People's Democratic Republic's Constitution of 1991 with Amendments through 2015*. https://www.constituteproject.org/constitution/Laos_2015.pdf?lang=en
- David T. A., Novah, R. S. & De Leon, D. (2019). UPDATE: Legal System of the Lao People's Democratic Republic. *New York University School of Law* <http://www.nyulawglobal.org/globalex/Laos1.html>
- Election Guide. (2021. február 21). *Election for Laotian National Assembly*. <https://www.election-guide.org/elections/id/3623/>
- Embassy of Japan in Lao PDR. (2019. november 03). *2019 Autumn Conferment of Decoration H.E. Dr. Phankham Viphavanh, Vice President of the Lao PDR*. <https://www.la.emb-japan.go.jp/files/000534748.pdf>
- Evans, G. (2002). *A Short History of Laos: The Land in Between*. Allen & Unwin.
- Hunt, L. (2022. június 28). Laos Is On the Brink of Sovereign Bankruptcy. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/06/laos-is-on-the-brink-of-sovereign-bankruptcy/>
- International Labour Organization. (1991). *Constitution of the Lao People's Democratic Republic Adopted by The 6th Session of the People's Supreme Assembly*. <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/75323/87941/F1091614924/LAO75323.pdf>
- Laos 2020 Human Rights Report. <https://la.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/85/LAOS-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>
- Latsamy, P. (2021. november 26). Laos to Graduate from Least Developed Country Status. *The Laotian Times*. <https://laotiantimes.com/2021/11/26/laos-graduates-from-least-developed-country-status/>
- Markham, J. M. (1973, szeptember 16). Laos Agreement. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1973/09/16/archives/can-there-be-peace-at-last-laos-agreement.html>
- Markham, J. M. (1974, augusztus 25). Letter from Laos. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1974/08/25/archives/the-ho-chi-minh-trail-is-a-highwaynow-letter-from-laos.html>
- Martin, D. (2011, január 08). Gen. Vang Pao, Laotian Who Aided U.S., Dies at 81. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2011/01/08/world/asia/08vangpao.html>
- Pitchford, S. (2021. október 14). The Forgotten Genocide: Hmong And Montagnards Face Violent Religious Persecution. *Human Rights Pulse*. <https://www.humanrightspulse.com/mastercontent-blog/the-forgotten-genocide-hmong-and-montagnards-face-violent-religious-persecution>

- Sector Network SNRD Asia/Pacific. (2019. október 01). *Laos to further progress on combating illegal logging and promoting trade in legal timber products*. <https://snrd-asia.org/laos-to-further-progress-on-combating-illegal-logging-and-promoting-trade-in-legal-timber-products/>
- Seno-Alday, S. (2021. március 05). How Laos is overcoming landlockedness and bolstering growth. *East Asia Forum*. <https://www.eastasiaforum.org/2021/03/05/how-laos-is-overcoming-landlockedness-and-bolstering-growth/?fbclid=IwAR0FA2jNbgOql-bQ75hOmCaQz-1FRtWyxg-ZfEv4Lq-LrVitXiZMNt3ONV8I>
- Sims, K. (2021. július 07). On China's Doorstep, Laos Plays a Careful Game of Balancing. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/07/on-chinas-doorstep-laos-plays-a-careful-game-of-balancing/>
- Strangio, S. (2022. március 30a). Golden Triangle Gambling Zone the World's 'Worst' SEZ, Group Says. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/03/golden-triangle-gambling-zone-the-worl-lds-worst-sez-group-says/>
- Strangio, S. (2022. április 29b). Laos Pushes Forward With Seventh Mekong River Dam Project. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/04/laos-pushes-forward-with-seventh-mekong-river-dam-project/>
- Stuart-Fox, M. (1997). *A History of Laos*. Cambridge University Press.
- Stuart-Fox, M. (2008). *Historical Dictionary of Laos*. The Scarecrow Press, Inc.
- Stuart-Fox, M. (2019). The Lao Constitution of 1947/1949: Creating a Nation-State. In Tan, K. J. L. & Son, B. N. (Eds.) *Constitutional Foundings in Southeast Asia*. (pp. 254-274). Hart Publishing.
- The Famous People. *Sisavang Vatthana* <https://www.thefamouspeople.com/profiles/sisavang-vatthana-5976.php>
- The World Bank. (2022. június 30). *Monitoring the Impact of COVID-19 in Lao PDR*. <https://www.worldbank.org/en/country/lao/brief/monitoring-the-impact-of-covid-19-in-lao-pdr>
- Worldometers (2022. július 20). *Laos*. <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/laos/>
- World Economic Forum (WEF). *Thongloun Sisoulith* <https://www.weforum.org/people/thongloun-sisoulith>
- Xinhua. (2021. december 03). China-Laos Railway starts operation. *Xinhua* http://www.news.cn/english/2021-12/03/c_1310350441.htm
- Xinhua. (2021, január 15). Lao communist party elects Thongloun as new general secretary. *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/15/c_139670561.htm